

GRUNDLAGSUTSKOTTETS BETÄNKANDE 3/2005 rd

Justitiekanslerns i statsrådet berättelse om justitiekanslerns ämbetsåtgärder och iakttagelser om hur lagstiftningen har följts för år 2002

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 19 september 2003 justitiekanslerns i statsrådet berättelse om justitiekanslerns ämbetsåtgärder och iakttagelser om hur lagstiftningen har följts för år 2002 (B 12/2003 rd) till grundlagsutskottet för beredning.

Sakkunniga

Med anledning av berättelsen utfrågade utskottet

- justitiekanslern i statsrådet Paavo Nikula, biträdande justitiekansler Jaakko Jonkka, refe-

rendarieråd Jorma Snellman och kanslichef Nils Wirtanen, Justitiekanslersämbetet.

Med anledning av frågor relaterade till de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna i berättelsen utfrågade utskottet

- advokat Markku Fredman, Finlands Advokatförbund
- juris kandidat, assistent Paula Ilveskivi
- professor Tuomas Ojanen
- doktor i administrativa vetenskaper Jukka Viljanen.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Allmänt

Justitiekanslerns berättelse för år 2002 motsvarar både till det yttre och till strukturen berättelserna från tidigare år. Berättelsen innehåller en allmän översikt av justitiekanslerns verksamhet samt ett avsnitt om justitiekanslerns verksamhet i statsrådet. I det sistnämnda avsnittet utreds i likhet med föregående års berättelse presidentens beslutsfattande i statsrådet, såsom grundlagsutskottet har framhållit (GrUB 2/2001 rd, s. 2/II). Tillsynen över de grundläggande fri- och rättigheterna presenteras i ett särskilt avsnitt. I avsnitten om laglighetsövervakning utreds över-

vakningen av domstolarna och rättsvården liksom av statsförvaltningen och den övriga förvaltningen. Övervakningen av advokatväsendet behandlas separat. I berättelsen ingår också vissa ärenden som behandlats vid justitiekanslersämbetet. Bilagorna innehåller bl.a. statistik över verksamheten.

Klagomålen utgör huvuddelen av de ärenden som behandlas vid justitiekanslersämbetet. Vissa ärenden aktualiseras på justitiekanslerns eget initiativ och vissa med anledning av granskning av straffdomar och övervakning av advokater. Dessutom lämnar justitiekanslern utlåtanden till republikens president, statsrådet och ministrierna i rättsliga frågor. År 2002 inkom klart fler

klagomål (1 459) än året innan (1 292). Antalet avgjorda klagomål ökade endast något. Under året avgjordes 1 320 klagomål mot 1 303 år 2001. Andelen åtgärdsavgöranden i samband med klagomål var 12 procent (96) år 2002 mot 18 procent (142) året innan. Den vanligaste typen av åtgärdsavgöranden var att uttrycka uppfattningar eller ge anvisningar (68). Den genomsnittliga tiden för behandling av klagomål minskade något under året. Mediantiden för klagomålsavgöranden år 2002 var ca 10 veckor och den genomsnittliga tiden ca 24 veckor; motsvarande siffror år 2001 var 12 och 25.

Utskottet har inte separat utvärderat justitiekanslerns enskilda avgöranden och ställningstaganden.

Övervakning av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna

Enligt 108 § 1 mom. i grundlagen ska justitiekanslern som särskilt uppdrag övervaka att de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Bestämmelsen togs in i grundlagen redan i samband med reformen av de grundläggande fri- och rättigheterna 1995. Grundlagsutskottet har ansett det förenligt med andan i reformen att justitiekanslerns berättelse innehåller ett separat avsnitt om hur de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna har tillgodosetts (GrUB 25/1994 rd, s.6). Aspekterna på de grundläggande fri- och rättigheterna och på de mänskliga rättigheterna kommer fram i ett separat avsnitt och dessutom i fallbeskrivningarna.

I justitiekanslerns övervakning av myndigheternas verksamhet aktualiseras de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna i allmänhet i samband med klagomål. Till ämnet relaterade fall beskrivs i vederbörande avsnitt grupperade under vissa till ämnet hänvisande rubriker. Frågor av samma typ förblir enligt berättelsen aktuella år efter år. En ofta behandlad fråga är fördröjd behandling. I berättelsen konstateras att dröjsmål ofta beror på stor arbetsbörda. Saken kan närmast åtgärdas med beslut i anslutning till budgeten. Utskottet

anser likväl att man bör sträva efter att förkorta behandlingstiderna också med andra medel.

Justitiekanslern i statsrådet

I statsrådet övervakar justitiekanslern bland annat att motiveringarna i propositionerna står i rätt proportion till bestämmelserna om de grundläggande fri- och rättigheterna samt de mänskliga rättigheterna samt behovet av att begära utlåtande av grundlagsutskottet. I denna s.k. lista-granskning aktualiseras grundlagsrelaterade problem som uppdagats vid övervakningen av beredningen.

I avsnittet om övervakning av föredragningslistor behandlas aktualiserade grundlagsfrågor enligt grundlagsutskottets önskemål (GrUB 12/2000 rd). Enligt den allmänna iakttagelse som refereras i berättelsen aktualiseras grundrättighetsfrågor oftare i propositionerna numera och de övervägs mer omsorgsfullt. Ändå företräder utskottet fortfarande uppfattningen att det i gränsfall snarare är bättre att ta med än att utelämna ett avsnitt om lagstiftningsordningen (GrUB 2/2001 rd, s. 4).

I berättelsen behandlas de grundläggande fri- och rättigheterna i beredningen och godkännandet av EG-lagstiftningen. Utskottet betonar att justitiekanslern bör utsträcka sin övervakning av de grundläggande fri- och rättigheterna också till nationell lagberedning som anknyter till EG-bestämmelser (GrUB 12/2000 rd, s. 2). Utskottet har noterat att grundlagsfrågor har behandlats jämförelsevis sällan i statsrådets skrivelser till riksdagen i EU-frågor ("U-ärenden") och utredningar ("E-ärenden"). Utskottet uttrycker på nytt önskemålet att standardrubrikerna i skrivelserna och utredningarna ska ses över (GrUB 2/2001 rd, s. 5). Dessutom anmärker utskottet att systemet med grundläggande fri- och rättigheter liksom kravet på god lagskrivning också gäller författningar som nationellt genomför EU-rättsakter (GrUU 9/2004 rd, s. 2, GrUU 16/2004 rd, s. 3).

Övrigt

Polisen. Grundlagsutskottet anser det angeläget att statsrådet i samband med revisionen av polislagen initierar en övergripande reform av

lagstiftningen om teletvångsmedel. Klara, tydliga och konsekventa rättsregler som uppfyller kraven på de grundläggande fri- och rättigheterna bör vara målet för en reform. Det kan hända att målet inte nås utan en översyn av tvångsmedelslagstiftningen också till andra delar än bara teletvångsmedlen. Samtidigt är det viktigt att förutsättningslöst göra en utvärdering av vilka utvecklingsbehov det finns inom rättssäkerheten och övervakningen och att i förekommande fall lägga fram förslag till reformer av lagstiftningen (GrUU 11/2005 rd, s. 3).

Övervakning av polisens verksamhet bör enligt utskottets åsikt utvecklas mer allmänt än bara i fråga om teletvångsmedel. I så fall bör man inte bara utvärdera faktorer i anslutning till polisens interna övervakning utan också möjligheterna att utveckla den övriga övervakningen av polisen — skyddspolisen inberäknad.

Natura 2000. I grundlagsutskottet behandlas en anmärkning om lagenligheten i åtgärder av justitiekanslern vilka anknyter till olika skeden av beredningen av programmet Natura 2000 (Ö 2/2004 rd). Anmärkningen riktar sig delvis också mot den nu aktuella berättelseperioden. På grund av den aktuella anmärkningen har utskottet inte i samband med behandlingen av berättelsen för år 2002 bedömt myndigheternas eller justitiekanslerns ämbetsåtgärder i saken.

Förslag till beslut

Grundlagsutskottet föreslår

att riksdagen godkänner berättelsen

att detta betänkande sänds till regeringen för kännedom också för att delges justitiekanslern i statsrådet samt riksdagens justitieombudsman.

Helsingfors den 21 juni 2005

I den avgörande behandlingen deltog

vordf. Arja Alho /sd
medl. Leena Harkimo /saml
Irina Krohn /gröna
Miapetra Kumpula /sd
Annika Lapintie /vänst
Outi Ojala /vänst
Reino Ojala /sd
Klaus Pentti /cent
Markku Rossi /cent

Simo Rundgren /cent
Arto Satonen /saml
Seppo Särkiniemi /cent
Ilkka Taipale /sd
Astrid Thors /sv
ers. Anne Holmlund /saml
Toimi Kankaanniemi /kd
Terhi Peltokorpi /cent.

Sekreterare var

utskottsråd Sami Manninen.